

(/)

🏠 (/) > Diverse (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> Fortidens Nærvær - Historikeren Martin A. Hansen

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/demokratiets-krise-og-de-nye-autokratier>)

Fortidens Nærvær - Historikeren Martin A. Hansen

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 1361

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/fortidens-naervaer-historikeren-martin-a-hansen)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/fortidens-naervaer-historikeren-martin-a-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/fortidens-naervaer-historikeren-martin-a-hansen)

[hansen](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/fortidens-naervaer-historikeren-martin-a-hansen)) **t** (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på

[http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/fortidens-naervaer-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/fortidens-naervaer-historikeren-martin-a-hansen)

[historikeren-martin-a-hansen](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/fortidens-naervaer-historikeren-martin-a-hansen)) **in** ([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/fortidens-naervaer-historikeren-martin-a-hansen&title=)

[mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/fortidens-naervaer-historikeren-martin-a-hansen&title=)

[84/fortidens-naervaer-historikeren-martin-a-hansen&title=](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/fortidens-naervaer-historikeren-martin-a-hansen&title=))

Bernard Eric Jensen

Fortidens Nærvær - Historikeren Martin A. Hansen

Historia. 300 sider. kr. 249,95

Af Anders Ellegaard

Martin A. Hansen blev født i Strøby på Stevn i 1909. Hans far var husmand og gav ham tilknytningen til jorden. Modernen kom fra ringere kår, men gav ham evnen til at fortælle. Han blev døbt Alfred Martin Jens Hansen, men blev kendt som Martin A. Hansen. Efter skolen og efter tre år som tjenestedreng ved landbruget blev han som 17-årig optaget på Haslev Seminarium, og uddannet som lærer som 21-årig. Efter en periode som arbejdsløs eller som vikar blev han ansat ved Kapelvejs øvelsesskole i 1933. Han begyndte tidligt at skrive som forfatter, hvilket gik ud over både lærergerningen og hans hustru og barn. Han arbejdede som lærer på skolen indtil efteråret 1945.

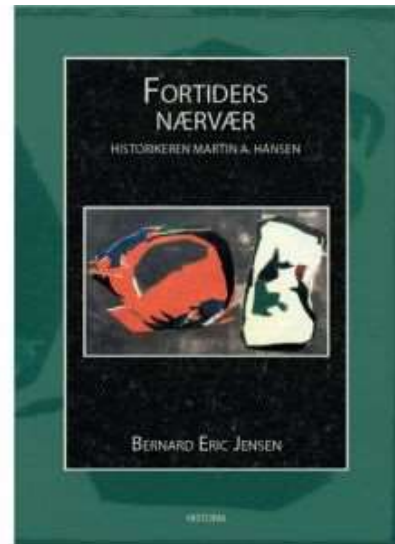
Martin A. Hansens forfatterskab kan opdeles som en skønlitterær, en historisk, en politisk og en pædagogisk del. Det er som skønlitterær forfatter, han er blevet mest kendt. Det er denne del af det samlede værk, de fleste har skrevet om og fortolket. Denne foreliggende bog er imidlertid koncentreret om den historiske del af forfatterværket. Det skal indrømmes, at det somme tider kan være svært at skelne mellem den skønlitterære og den historiske del. Martin A. Hansen var læghistoriker og ikke uddannet faghistoriker fra universitetet. Det gav anledning til megen disput mellem forfatteren og faghistorikerne i tidens løb.

I bogen redegøres der for dansk etnokultur (etno = folke), som var et begreb, der kom frem i begyndelsen af 1800-tallet. Begrebet blev påvirket af store begivenheder i det århundrede, som fulgte: de forskellige krige, Danmarks størrelse og befolkningssammensætning. Efter 1864 var landet blevet meget mindre, men også mere homogent både etnisk, konfessionelt og kulturelt. De mest kendte datidige forfattere, som Martin A. Hansen var påvirket af, var N.F.S. Grundtvig, B.S. Ingemann, H.C. Andersen og Jeppe Aakjær. - Et spørgsmål i første del af 1900-tallet var: hvad er den danske folkekarakter? Er den baseret på et biologisk slægtskab eller på et fælles sindelag? På et skæbnefællesskab eller et valgfællesskab?

Martin A. Hansen var etnohistoriker: der er et dansk folk i etnisk forstand med fokus på det folkepsykologiske, som kendetegner folkekarakteren. Han var optaget af begreber som fortidsbrug, folkekarakter, myter, almue og fortællekunst contra skriftlighed. Han var bevidst om kontinuiteten i almuen. I et særligt smukt billede beskrev han de mange bønder, som havde dyrket den mark, han kunne se fra sit arbejdsværelse. Måske 100 bønder, måske 150. Den første ville ikke kunne forstå, hvad den sidste sagde, men kunne man stille dem alle sammen op på en række, ville snakken kunne gå fra den ene ende til den anden. Kontinuitet trods tidsafstand og forandringer. I følge Martin A. Hansen stammer vi fra glemte (begravede) folk. Vi har noget af deres sjæl i vores sjæl.

Martin A. Hansen anvendte "fortidsbrug" i skønlitterære værker som Jonathans Rejse, Lykkelige Kristoffer, en jeg-fortælling fra Grevens Fejde (1534-36) med tysk besættelse, som under 2. verdenskrig og Løgneren, en jeg-fortælling, hvor personernes fortid har indflydelse på deres nutid.

Martin A. Hansen anvendte begrebet "erindringssteder," som var det, der tilskyndede folk til at igangsætte et erindringsarbejde. For ham selv var der for eksempel "d. 9. april 1940," hvor Danmark blev besat, hvilket viste en svaghed i den danske folkekarakter. "Samarbejdspolitikken" som var beviset på alvorlige mangler i den danske folkesjæl. "Augustoprøret og folkestrejken" som viste, at fællesskabet havde højere og ædlere egenskaber, end man skulle tro. "Modstandsbevægelsen" (trods oprindelig modstand mod selvtægt) som han gik ind i som skribent i illegale blade.

Martin A. Hansen havde håbet på, at modstandsbevægelsen ville få betydning for fornyelse af det danske samfund efter d. 5. maj 1945, men han blev skuffet. Efter folketingsvalget i oktober 1945 vendte det meste tilbage til det gamle. Modstandsbevægelsen var politisk splittet.

Martin A. Hansen så sig selv som en folkeopdrager efter krigen. Danmark var i en kulturel krise. Mennesket var ikke fatalistisk, men havde flere valg- og handlemuligheder. - Kultur contra biologi; nationalromantik contra det arvede (generne). Folkekarakteren, folkesjælen, dannes ved fortolkning af livsvilkår og fortid. I bogen *Leviathan* (1950) forklares folkefællesskabet dog både kulturelt og biologisk. Der skelnes mellem *kuriosa* (levn, døde fortider), som hører til fortiden uden at influere på nutiden, og *tradition* (arv, levende fortider), som hører til fortiden og har betydning for nutiden.

I november 1952 udkom bogen *Orm og Tyr* (= Død og Liv), som måske er det mest kendte historiske værk fra Martin A. Hansens hånd. Udgiver var Ole Wivel, kunstner var Sten Havsteen Mikkelsen og financier var Knud W. Jensen. Bogen handler om middelalderkirkerne og kristningen af Danmark. Indbyrdes kaldte de den "*Kirkebogen*." Tekst og træsnit var resultatet af mange fælles rejser fra 1949 til 1952 i Danmark, Norge, Sverige og Slesvig. Det var hovedsageligt Martin A. Hansens arbejde med teksten, som tog lang tid. Det er både en jeg-fortælling og en vi-fortælling. Bogen beskriver det danske folkefællesskab, som er kulturelt betinget - ikke biologisk. Vikingerne skabte et rige; middelalderen skabte et folk. Siden jernalderen var der ingen biologisk indvandring i Danmark; kun påvirkning kulturelt. Det danske rige var etableret fra år 800; vikingerne var danske/danere. Vendepunktet for Martin A. Hansen var Harald Blåtand og den stor Jellingesten, som kløvede og delte forhistorie og historie. - Bogen handler om forfædrenes tro fra stenalderen til ca. 1300. Det vil sige den romanske kristendom i modsætning til den senere gotiske kristendom. Der skelnes mellem et gudeskifte, et kultskifte og et kulturskifte. Gudeskiftet skete hurtigt, men de ændrede ikke livssyn eller religion, de skiftede gud. Kultskifte skete langsomt, idet de gamle hellige folkefester blev forenet med kirkens højtider, og kulturskiftet skete mellem oldtidens hedenske og middelalderens kristne kultur.

Martin A. Hansen var skuffet over, at det danske folkefællesskab ikke havde ændret sig efter 2. verdenskrig. Han foretrak det romanske folkesamfund, som byggede på folkets lov, Jyske Lov. Han foretrak 1) en fri bondestand, et egalitært samfund uden spaltning mellem elite og folkemasse. 2) En selvforvaltende kristendom af landsbypræst og sognefolk. 3) Et repræsentativt folkestyre af "tingbønder." - Den romanske folkekristendom var "tradition." Den gotiske kristendom var "kuriosa."

Martin A. Hansen var blevet en kendt og feteret forfatter. *Orm og Tyr* blev anmeldt vidt og bredt; men ikke af faghistorikere og ikke i de grundtvigske højskoleblade. Venstrefløjen (socialdemokrater og kommunister) var kritisk. Forfatteren, som var medredaktør af *Helvetica*, blev set som reaktionær højreorienteret og en nøglefigur inden for den borgerlige elite. Bogen var bestemt ikke historieskrivning, men et ideologisk programskrift. Højrefløjen derimod roste bogen, men der var tvivl om genren. Mange så den som en form for samtidsrelevant danmarkshistorie. - I et brev til forfatteren roste prof. P.V. Glob, AU, bogen. Det samme gjorde prof. Johannes Brøndsted, KU, seks måneder senere, da *Politiken* bad ham genanmelde den.

Martin A. Hansen var en splittet og ambivalent etnohistoriker. Et dansk folkefællesskab var en realitet for ham, og han så sig selv som en folkeopdrager, der ville styrke folkefællesskabet. Men hvad skulle man vælge? I essaysamlingen *Leviathan* så han et skæbnefællesskab, og i *Orm og Tyr* et valgfællesskab. - Som folkeopdrager holdt han mange foredrag rundt omkring i landet, ligesom han holdt fire foredrag i skoleradioen.

I begyndelsen af 1900-tallet blev faget historie videnskabeliggjort med systematiske kurser i kildekritik. Martin A. Hansen mente, at også læghistorie, læghistorikere og mundtlig historiekultur skulle anerkendes. I bogen beskrives fronterne i debatten. Andre nøgleord var gensynsromantik, historisk materialisme og positivistisk faghistorie. - Et andet diskussionspunkt var forskellen mellem en historiker og en digter. For Martin A. Hansen var en erfaren digters fantasi at ligne med evnen hos en fagmand med særlige kvalifikationer til at forstå mennesker. - For faghistorikeren prof. Aksel E. Christensen var det kun fantasi, som ikke kunne verificeres.

I *Leviathan* fremlagde Martin A. Hansen et nyt realistisk og frugtbart historiesyn. Han mente blandt andet, at historieforskning og -skrivning fordrede brug af menneskelig indsigt og intuition. (Gæt hvad positivistiske faghistorikere mente om det!) - Mennesket bestemte ikke over arvede egenskaber og

naturvilkår, men gennem viljeshandlinger kunne det ændre livsvilkår og dermed forandre tingenes tilstand til det bedre. - Denne teori gav anledning til en lille bog skrevet af tre professorer fra KU, som tog analysen op til kritisk behandling. Forlaget bad Martin A. Hansen om at skrive et svar, men han afslog og skrev forordet til bogen! Han roste de tre forfattere for at gå i dialog mellem videnskabsmænd og lægmænd. I den foreliggende bog er Poul Bagges indlæg behandlet: Han var hverken positivist eller marxist. Han var på nogle væsentlige punkter enig med Martin A. Hansen i, at der skulle skelnes mellem naturvidenskabelig og historisk forskning. Der kunne nævnes æstetiske, moralske og religiøse værdier, som er naturvidenskaben uvedkommende. Han mente dog, at det var forkert at slutte ud fra digterens egne (farvede) forklaringer, og at man skulle slutte ud fra kendsgerninger.

Som eksempel på læghistorikerens tanker: Martin A. Hansen interesserede sig for sakraltopografi, som er helligstedernes placering i landskabet. Arkæologi sammenholdt med stednavne og sagn. Lejre ligger for eksempel midtvejs mellem Isefjord og Køge Bugt. Han så for sig en hærvej/en gudevej mellem de to steder. Et par timer til hest fra den ene ende til den anden eller måske bævner som signalmiddel på nogle minutter. Og kongen/høvdingen havde sin borg midtvejs.

Fortiden og fortidens mennesker er en del af vores nutid. Martin A. Hansen skelnede mellem erindring og hukommelse. Historieforskerens opgave er at øge og ordne slægtens hukommelse, medens kunstnerens felt er erindringen. Hans definition af begreberne var ikke afsluttet, da han døde som 46-årig i 1955.

Efter at have været lagt på is og sendt i glemmebogen af det elitære miljø i lang tid (han var for landlig, for kirkelig, for kristelig, for højreorienteret), er der dukket en øget interesse op de seneste årtier. Flere af Martin A. Hansens bøger er genudgivet, og der er dannet en landsforening med det formål at udbrede kendskabet til hans liv og forfatterskab. Foreningen udsender nyhedsbreve og afholder seminarer.

Forfatteren Bernard Eric Jensen er adjungeret professor i historiedidaktik og fortidsbrug ved Roskilde Universitet. I en efterskrift anfører han, at han har haft to formål med denne bog. For det første at udbrede kendskabet til Martin A. Hansen ved at skrive om hans liv og forfatterskab ud fra et andet afsæt end det skønlitterære; og for det andet at tage afsæt i en bred inklusiv tilgang til historie snarere end i den ellers fremherskende snævre faglige tilgang.

Bogen har et noteapparat, en bibliografi, oversigt over faglitteratur og et register.

En meget interessant, fornyende og omfattende analyse af og anerkendelse af Martin A. Hansens teorier som læghistoriker og historieforfatter.

[Historie-online.dk, den 4. november 2020]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/demokratiets-krise-og-de-nye-autokratier>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

(<http://www.historie-online.dk/boger/50-ideer-der-aendrede-verden>) (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/forundringsparat-festskrift-til-inge-adriansen>) (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/diverse-84/med-nordlys-i-oejnene-genskin-fra-et-liv-med-groenland>)